

поточний період часу. Розроблення методики визначення таких вагових коефіцієнтів є перспективним напрямом подальших досліджень. Система електронної податкової звітності сприяє реорганізації ДПА України, зміні структури податкової системи та перерозподілу інформаційних потоків. Напрямок діяльності податкових органів зміщується у бік надання послуг платникам податків.

Література

1. Сложные технические и эргатические системы: метод использования / [А. Н. Воронин, Ю. К. Зиатдинов, А. В. Харченко, В. В. Осташевский]. – Х. : Факт, 1997. – 240 с.
2. Герасимов Б. М. Системы поддержки принятия решений: проектирование, применение, оценка эффективности : [монография] / Б. М. Герасимов, М. М. Дивизинюк, И. В. Субач. – Севастополь : Издательский центр СНИЯЭ и П, 2004. – 320 с.
3. Писарчук О. О. Оцінювання ефективності інформаційних систем за вектором критеріїв / О. О. Писарчук // Збірник наукових праць ЖВІ НАУ. – 2010. – Випуск 3. – С. 117–123.
4. Податковий кодекс України від 20.04.2011 р. № 2755-17 зі змінами та доповненнями.
5. Мельник Т. Податкова звітність в електронному вигляді: теорія та практика / Т. Мельник // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 10. – С. 43.
6. Муравський В. Відмова від первинного документування як чинник інтеграції повністю автоматизованої системи обліку / В. Муравський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 10. – С. 35.
7. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / Вітлінський В. В., Наконечний С. І. – К. : ТОВ «Борисфен-М», 1996. – 327 с.
8. Скрипкин К. Г. Экономическая эффективность информационных систем / Скрипкин К. Г. – М. : ДМК Пресс, 2002. – 256 с. : ил.
9. Козаченко В. Е. Управление общей стоимостью владения КИС / В. Е. Козаченко // Корпоративные системы. – 2002. – № 2. – С. 13–20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.library.dgtu.donetsk.ua/fem/vip97/97_03.pdf.
10. Открытые системы [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.osp.ru/os/2004/07/184997/>

Надійшла 19.08.2011

УДК 658.15:336.58(447)

Ю. М. ПОПІВНЯК

Львівський національний університет імені Івана Франка

КОЕФІЦІЄНТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті висвітлюються питання, пов'язані із необхідністю формування критеріїв оцінки ефективності функціонування фінансового механізму управління витратами підприємства. З цією метою пропонується використовувати чотири коефіцієнти оцінки відповідно до основних фінансових категорій, що характеризують ефективність управління витратами: якість, витрати, рентабельність, інноваційність.

In this article the questions, related to the necessity of forming the valuing criteria of financial mechanism the enterprise cost management effectiveness are lighted. In connection with this aim is suggested to use four valuing coefficients, corresponding the basic financial categories, which cost management effectiveness characterize: quality, cost, profitableness, innovations.

Ключові слова: ефективність, оцінка, фінансовий коефіцієнт, фінансовий механізм.

Вступ. На сьогоднішній день дослідження фінансового механізму носить актуальний характер для кожного підприємства, адже сукупність заходів, спрямованих на реалізацію певного завдання в процесі здійснення фінансових відносин може бути успішною лише тоді, коли існує відповідний механізм такої реалізації. Поряд із іншими напрямками вивчення стану та особливостей функціонування фінансового механізму важливе місце займає оцінка його ефективності. Визначення показника ефективності передбачає співставлення результатів діяльності із ресурсами, що були витрачені на досягнення цих результатів. Ефективний фінансовий механізм управління витратами повинен прогнозувати та знижувати розмір витрат підприємства, усувати ті витрати, які носять непродуктивний характер. Проте мінімізація витрат повинна здійснюватися до їх оптимального розміру з врахуванням збереження визначеного рівня якості та з використанням інноваційних технологій і процесів.

Для оцінки фінансового механізму управління витратами потрібно проаналізувати сукупність фінансових показників та коефіцієнтів. Отримані результати дозволять визначити напрямки вдосконалення фінансового механізму та резерви покращення результатів управлінського впливу на витрати підприємства, сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування фінансового механізму управління витратами підприємства.

Мета дослідження. Метою статті є виокремлення і дослідження фінансових коефіцієнтів, на підставі аналізу розміру яких можна буде здійснити оцінку фінансового механізму управління витратами підприємства.

Аналіз літературних джерел з даної тематики. Дослідженню питань визначення, структури, особливостей функціонування фінансового механізму присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед таких вчених можна назвати І.Т. Балабанова, А.В., Василенко, В.М. Гончарова, Л.А. Дробозіну, О.П. Кириленка, О.М. Ковалюка, В.О. Коюду, О.М. Краснікову, М.І. Крупку, С.В. Львовчкіна, С.Я. Огородника, В.М. Опаріна, А.М. Поддєрьогіна та ін. Проте неоднозначність підходів згаданих науковців до структури фінансового механізму у частині виділення фінансових коефіцієнтів як його складової, недостатня дослідженість питань, пов'язаних з розглядом та оцінкою тих коефіцієнтів, які могли б свідчити про рівень ефективності фінансового механізму управління витратами, викликають необхідність більш детального розгляду окреслених питань.

Постановка завдання. Виходячи із поставленої мети, завданням дослідження буде окреслення напрямів класифікації коефіцієнтів фінансового механізму управління витратами, обґрунтування та вибір тих коефіцієнтів, на основі яких ми будемо у подальшому здійснювати оцінку фінансового механізму управління витратами, з'ясування порядку розрахунку зазначених коефіцієнтів.

Результати. Кінцевою метою удосконалення фінансового механізму управління витратами є зростання конкурентоспроможності підприємства у короткостроковому та довгостроковому періодах, зміцнення його позицій на ринку. Тому для визначення критеріїв оцінки фінансового механізму необхідно, перш за все, з'ясувати ті характеристики, які визначають конкурентоспроможність підприємства.

В умовах вітчизняного ринкового середовища найважливішим критерієм, що визначає конкурентоспроможність продукції, є ціна. Як відомо, ціна включає у себе витрати на розробку, виготовлення та реалізацію продукції, а також певну норму прибутку підприємства. Зниження собівартості реалізації продукції за заданого рівня рентабельності знижує кінцеву ціну виробу, що робить його більш привабливим для покупця. Якщо ж залишити ціну незмінною, то за нижчого рівня витрат розмір прибутку зростає, що також підвищить конкурентоспроможність підприємства. Зважаючи на сказане, витрати і прибуток віднесемо до критеріїв оцінки ефективності фінансового механізму управління витратами.

Другим напрямом, який визначає здатність продукції конкурувати на ринку, є підвищення рівня її якості. Якісна продукція повинна відповідати вимогам затверджених стандартів, а також задовольняти потреби споживачів. Проте високий рівень якості не завжди співпадає з високою конкурентоспроможністю, адже вимагає додаткових витрат, що, в кінцевому результаті, може призвести до зростання ціни на продукцію. Тому для визначення оптимального рівня якості продукції необхідно оцінювати її у співвідношенні з ціною такої продукції.

Погоджуємося з підходом, який передбачає взаємозв'язок залежності витрати/якість із таким поняттям, як інноваційність [1, с. 38]. Досягнути оптимального співвідношення між згаданими показниками, особливо якщо необхідно підвищити якість продукції з одночасним зниженням суми витрат, можна за допомогою впровадження інновацій у технологію виробництва, методи управління витратами тощо.

Визначені нами фінансові категорії (витрати, прибуток, якість, інноваційність) характеризують ефективність фінансового механізму управління витратами не тільки операційної діяльності підприємства (витратами, що включаються до собівартості продукції), а й інших видів діяльності, тобто витратами підприємства загалом. При цьому варто додати, що аналіз абсолютного розміру прибутку аналізувати недоцільно, так як максимізація його розміру не завжди призводить до зростання конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі. Тому для оцінки ефективності фінансового механізму управління витратами будемо використовувати показник, який дозволяє прослідкувати співвідношення між прибутком і витратами – рентабельність.

Зазначимо, що існує багато фінансових коефіцієнтів, які можна брати до уваги при оцінці фінансового механізму за визначеними чотирма напрямками. Так, індикаторами витрат є, наприклад, витратомісткість, витратовіддача, ефективність використання ресурсів, ефективність поточних витрат тощо; індикаторами якості – коефіцієнт модернізації продукції, коефіцієнт зовнішнього браку, частка продукції найвищої проби та ін.; індикаторами рентабельності – рентабельність необоротних активів, рентабельність продукції, рентабельність реалізації тощо; індикаторами інноваційності – коефіцієнт оновлення продукції, дохідність нового виробу та ін.

Для формування моделі оцінки ефективності фінансового механізму управління витратами оберемо з усієї множини коефіцієнтів ті, які найкращим чином відповідають меті дослідження за кожним з визначених напрямків.

Рентабельність будемо характеризувати за допомогою коефіцієнта рентабельності сукупних активів [2, с. 12]. Рентабельність сукупних активів – це показник, який включає в себе як витрати, що несе підприємство протягом звітного періоду, так і доходи від його діяльності. Важливо те, що рентабельність сукупних активів охоплює не тільки виробничі витрати чи витрати операційної діяльності, а всі витрати підприємства, що впливають на кінцевий фінансовий результат і потребують управління ними. Чим більшим є даний коефіцієнт, тим вищою є ефективність системи управління витратами підприємства.

Рентабельність сукупних активів розраховується за формулою:

$$K_p = \frac{\Pi_{\text{оп}}}{(A_n + A_k):2}, \quad (1)$$

де K_p – рентабельність сукупних активів;

$\Pi_{\text{оп}}$ – прибуток до оподаткування;

A_n – вартість активів на початок року;

A_k – вартість активів на кінець року.

Індикатором якості, який ми будемо враховувати при оцінці фінансового механізму управління витратами, є коефіцієнт рівня забракованої продукції. Саме він дозволяє з'ясувати частку витрат на брак у загальній сумі витрат на виготовлення продукції. Підприємство, яке хоче сформувати ефективний механізм управління витратами, повинно прагнути до мінімізації даного коефіцієнта, максимального його наближення до нуля. Коефіцієнт рівня забракованої продукції обчислюється за формулою:

$$K_y = \frac{B}{C_b}, \quad (2)$$

де K_y – коефіцієнт рівня забракованої продукції;

B – розмір браку у виробництві;

C_b – виробнича собівартість продукції.

Коефіцієнт витратомісткості є індикатором за напрямом витрат та показує, скільки витрат на реалізацію припадає на одиницю виручки від реалізації продукції. Він є характеристикою виробничої діяльності підприємства. Якщо собівартість реалізації дорівнює виручці від реалізації - господарюючий суб'єкт не має чистого прибутку за звітний період та його діяльність характеризується неефективністю фінансового механізму управління витратами. Підприємство повинно прагнути до мінімізації коефіцієнта витратомісткості, розмір якого обчислюється так:

$$K_b = \frac{C_p}{B_p}, \quad (3)$$

де K_b – коефіцієнт витратомісткості;

C_p – собівартість реалізації продукції;

B_p – виручка від реалізації продукції.

Коефіцієнт інновацій було обрано четвертим індикатором фінансового механізму управління витратами, адже він характеризує рівень витрачання підприємством ресурсів на технологічні інновації та інформатизацію. Без нововведень та підвищення рівня комп'ютеризації на підприємстві неможливо говорити про ефективність системи управління витратами та конкурентоспроможність підприємства. Зважаючи на сказане, господарюючий суб'єкт повинен прагнути до збільшення коефіцієнта інновацій та досягнення ним оптимального рівня. Розрахунок фінансового коефіцієнта інновацій будемо здійснювати за наступною формулою:

$$K_i = \frac{B_i}{B}, \quad (4)$$

де K_i – коефіцієнт інновацій;

B_i – витрати на інновації та інформатизацію;

B – загальна сума витрат.

Враховуючи усі чотири коефіцієнти, сформулюємо критерій ефективності фінансового механізму управління витратами (формула 5).

$$\begin{cases} K_{p(i)} \rightarrow \max; \\ K_{y(i)} \rightarrow \min; \\ K_{b(i)} \rightarrow \min; \\ K_{i(i)} \rightarrow \max. \end{cases} \quad (5)$$

де i – період, за який рахується фінансовий коефіцієнт.

Дані про розмір усіх показників, що використовуються для обчислення коефіцієнтів рентабельності сукупних активів, рівня забракованої продукції, витратомісткості та інновацій, отримуються із відповідних форм облікових реєстрів та фінансової звітності (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела інформації для розрахунку коефіцієнтів оцінки фінансового механізму управління витратами підприємства

№	Назва показника	Умовне позначення	Код рядка, звіт (обліковий реєстр)
1	Прибуток до оподаткування	$P_{оп}$	Ряд. 170 Звіту про фінансові результати (ф. № 2)
2	Вартість активів на початок року	$A_{п}$	Ряд. 280 гр. 3 Балансу (ф. № 1)
3	Вартість активів на кінець року	$A_{к}$	ряд. 280 гр. 4 Балансу (ф. № 1)
4	Брак у виробництві	B	Головна книга, оборот за рах. 24 "Брак у виробництві"
5	Виробнича собівартість	C_v	Головна книга, залишки та дебетові обороти за рах. 23 "Виробництво"
6	Собівартість реалізації	C_p	Ряд. 040 Звіту про фінансові результати (ф. № 2)
7	Виручка від реалізації продукції	V_p	Ряд. 010 Звіту про фінансові результати (ф. № 2)
8	Витрати на інновації та інформатизацію	V_i	Ряд. 710 + ряд. 720 Звіту про основні показники діяльності підприємства (ф. № 1-підприємство)
9	Загальна сума витрат	V	Ряд. 040 + ряд. 070 + ряд. 080 + ряд. 090 + ряд. 140 + ряд. 150 + ряд. 160 Звіту про фінансові результати (ф. № 2)

Висновки. Наявність значної кількості коефіцієнтів, за допомогою яких здійснюється оцінка обраних аспектів фінансового життя підприємства, зумовлює необхідність визначення тих, які якнайповніше характеризують ті чи інші його сторони. Оцінка фінансового механізму управління витратами потребує чіткого вибору критеріїв, відповідних показників. Запропоновані коефіцієнти оцінки (рентабельності сукупних активів, рівня забракованої продукції, витратомісткості та інновацій) характеризують фінансовий механізм управління витратами за напрямками, які визначають його ефективність (рентабельність, якість, витрати, інноваційність).

Варто зазначити, що ґрунтовний розгляд запропонованих коефіцієнтів, їхній аналіз, з'ясування можливостей оптимізації розміру таких коефіцієнтів, дослідження взаємозв'язків між ними та ступеня впливу зміни згаданих коефіцієнтів на сукупний показник ефективності фінансового механізму управління витратами зробить можливим пошук резервів зростання ефективності фінансового механізму, що виступає напрямом наших подальших досліджень.

Література

1. Ажлуни А. М. Критерии оценки эффективности системы стратегического управления затратами / А. М. Ажлуни, Е. А. Калинина // ИнВестРегион. – 2009. – № 4. – С. 37–40.
2. Зверева Н. М. Финансовый механизм оптимизации затрат на предприятиях холдингового типа: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Н. М. Зверева. – Москва, 2008. – 20 с.

Надійшла 10.08.2011